

FENTARTHATÓ-E A NYÁRI TANÍTÁS JELENLEGI ALAKJÁBAN? S HA NEM, MIKÉPPEN LENNE A-CZÉLNAK MEGFELELŐEN REFORMÁLANDÓ?*)

A kérdés, melyre nézeteimet elmondani szándékozom, nagyon figyelemre méltó s annyira fontos, hogy bizton merem állítani: anyaszentegyházunk létérdekei közé tartozik. És ha ezen, főleg a vallássság élesztésére s az erkölcsiség ápolására alakult egyesület elsődleges teendői közé sorozta megvitatását annak: van-e szükség a nyári tanítás további fentartására? s ha van, miként és minő alapokon legyen újra szervezendő az, elmondhatjuk, hogy annak intézői a leghelyesebb úton indultak a valódi cél elérésére.

Évekkel ezelőtt, mint akkor már néhány évi tapasztalattal bíró lelkes, ki már akkor a gyakorlatban is, igaz, hogy több jó akarat, mint sikerrel, nagyobb ügybuzgósággal mint eredménnyel, elpróbáltam volt eleget tenni egyebek közt abbéli kötelességemnek is, hogy a vallástanítást ne csak a szószékből gyakoroljam, hanem onnan leszállva egyszerűbb szókban is, gyermekek és ifjak felfogásához alkalmazottan tanítsam gyülekezetem ifju nemzedékét a vallás boldogító igazságaira: már akkor rájöttem arra a nemcsak engem, hanem egész anyaszentegyházunkat érdeklő szomorú meggyőződésre, hogy az egyházszervezetünkben századok óta gyakorolt és folyvást fenntartani rendelt nyári vasárnapokon való vallástanítás oly módon és alakban, mint eddig fennállott, többé fenn nem tartható; mert már csak tengődik, jobban mondva élőhalottá vált, melyre bizony nem alkalmazhatjuk urunk szavait: nem halt meg a leányzó, csak aluszik. S azon akkori szomorú tapasztalatommal nem tettem úgy akkor, mint azon bánatos szívű kesergő, kinek kedves halottja lévén, elzárkózottan sir, titkolja könnyeit, de bánatát nem közli senkivel, hanem elpanaszoltam nyilvánosan Ker. Magvetőnk hasábjain fájdalomamat s résztvevő segítségelésre hívtam fel az érdeklődőket a baj elhárítása végett.**)

*) Felolvastatott a Dávid Ferencz-Egyesület f. évi szeptember 3-án Dicső-Szentmártonban tartott közgyűlésén.

***) Lásd K. Magv. XI. évf. 1-ső füz. 69. s köv. lapj.

Vajha azt mondhatnám most t. gy. hogy nyilvános felhívásomnak sikerült a résztvevő s a mellett segíni kész és képes ügyfeleket összegyűjtnöm a fájdalom színhelyére! s panaszom meghallgatva és a baj orvosolva lett; fájdalom ezt nem mondhatom. Csupán annyit sikerült akkor elérnem, miszerint illetékes és szakértő egyen konstatálta a kór veszélyes voltát s kimondotta: az bizonyos, hogy tennünk kell, csak a mit, miként és minő eszközökkel való kérdésekre találunk meg a feleleteket;*) azonban az idő telt, az évek multak, de a feleleteket nem hozták meg az elébbi kérdésekre. Mindenki mástól várt s mondjuk ki őszintén, mindenikünk részes a mulasztás hibájában, mert mindenik a másiktól várt. Az egyházkörök a kezdeményezést várták az egyházi felsőbbbségtől, ez a felvetett eszme megvitatását az illető s helyszíni tapasztalatokkal bíró érdekelt papoktól várta s így csaknem tétlenül, meddőn lefolyt e tárgyat illetőleg tiz kerek esztendő; s hogy mégsem egészen, csak annyiban mondható a letelt idő nem meddőnek, mennyiben e czélu kezdeményezés történt a kolozsvári főtanodánkban, ha jól tudom Boros György afia által, ki ez eszmének eleitől fogva egyik leghivebb apostola volt, s ki a gyermek-istentiszteletek s probatanítások felállítására és az azokra való közvetlen befolyása útján remélhető, hogy alapját vetette meg a jövőben létesülhető s valószínűleg a nép közé is kiterjesztendő amaz üdvös intézkedésnek, hogy a vallástanítás minél hathatósabban és nagyobb sikerrel legyen gyakorolva gyülekezeteinkben. Ámde abban az irányban, melyben arra legnagyobb szükség van, s ott, hol a körülmények leginkább igényelték: faluhelyeinken a helyzet nem változott semmit, s a mennyiben változott, előnyösnek egyáltalában nem mondható. S hogy erről teljesen meggyőződjhessünk, lássuk a jelenlegi állapotot.

A nyári vasárnapi vallástanítás tudomásom és az esperes uraktól nyert értesítés szerint, így van egyházkörönként:

a) a marosi egyházkörben két ekkleziát kivéve, a nyári tanítást a többiekben az isk. tanítók végzik az iskolában, az iskolaköteleseket tanítva a rendes iskolai módon; a kivételt képező két ekkleziában pedig a papok tanítják a felnőtteket s a gyülekezet bennmaradó tagjait a templomban, nem annyira kérdező módorban, mint inkább szabad, könnyen érthető előadásokat tartva szent vallásunk főbb igazságairól, kötelességeinkről s egyháztörténetünk kimagaslóbb alakjairól, kapcsolatosan hazánk és nemzetünk történe-

*) K. M. XI. f. 1. füz. 72. l.

teivel, ezeket befejezi egyszer mint másszor a tanító által vezetett vallásos ének gyakorlása.

b) a felsőfejéri körben Felső-Rákos kivételével vasárnap délután van gyakorlatban a nyári tanítás. Felső-Rákoson pedig vasárnap délelőtt tanítják az iskolaköteles növendékeket a tanítók. Itt is, mint más e körbeli ekklézsiákban, imák, parancsolatok, káté és templomi énekek taníttatnak, azonban kevés gyakorlati haszonnal, a mint az esperes úr megjegyzi.

c) az aranyos-tordai körben a régi módszerinti tanítás vasárnap délutánonként szokásban van még némely ekklézsiában, más helyeken vasárnap délelőtti templomozás előtt van összegyűlekezés az ifjak részéről, de egyik mint másik alkalommal, kevés a résztvevők száma, néhol a pap, néhol a tanító tanít.

d) a háromszéki körben a felhívás megtörténik szentgyörgynap utáni vasárnap, de az eredmény nagyon gyarló lábon áll; egy-két vasárnap ha megjelennek az illetők, azután elmaradnak; délelőtt a fiuk, délután a leányok lennének a kötelezettek. Tan- és segédkönyvül a Konfirmációi Káté és a Kistükör vannak felvéve s egyes bibliai helyek magyarázata.

e) a kereszturi körben többé-kevésbé mindenik ekklézsiában meg van a nyári tanítás, de sem nem elég számmal, sem nem elég szorgalommal s így nem is kellő eredménnyel; egyöntetűség nincs a tanításra nézve az ekklézsiákban. Kézikönyvek a Kriza Káté, Simén Szenttörténetek, Konfirmációi Káté inkább magyarázva, mint könyv nélkül betanítva és énektanítás.

f) az udvarhelyi körben a pap az iskolát végzett növendékekkel templomozás után a templomban benn marad, velök vallásos tankönyvekből felolvastat, magyaráz és énekelte. Ezen kívül a délelőtti templomozás előtt a mestertanítók az iskolaköteleseket az iskolában olvasásban és énekekben gyakorolják, s onnan a templomba mennek. Mind a délelőtti, mind a délutáni iskoláztatásnál fiuk és leányok együtt vannak.

A küüllői körből nem kaptam meg a kért felvilágosítást, a kolozs-dobokai körbe nem is folyamodtam. De a felmutatottakból lehet következtetni a többiekre is és az általános eredményt ki lehet mondani abban, hogy a nyári tanítás vagy egy, vagy más ok miatt nem kielégítő az összes anyaszentegyházban, sőt a semminél csak valamivel több!!

Az a kérdés már most, mi ennek az oka? hol a baj, az eredménytelenség kútforrása? Annyit azonnal kimondha-

tunk bátran, hogy az ok teljességgel nem az, mintha ez a tanítás kötelezett nem lett volna; mert már 1661-ben a déésfalvi zsinat büntetés terhe alatt kötelezi a papokat és mestereket, hogy **mint eddig is szokás volt**, a falusi ifiuságot informálják az religióban és piétasban;*) tehát már a jelzett idő előtt is kötelező volt. Nyárádszentlászlói zsinat 1665-ben, a várfalvi zsinat 1788-ban ismételtén határoznak e tárgyban, kimondván a Szentgyörgy naptól Szentmihály napig terjedő időt tanítási időszaknak mindkét nemű ifjak részére.**) A szt.-mártoni zsinat 1803-ban újból határozza, hogy a szülők magzatjaikat, gazdák és gazdasszonyok cselédeiket azon tanításokra szorítani tartoznak s az ifjak, mindkét nemen levők, ha nem gyakorolják kellő szorgalommal, az évenként tartatni szokott dioecésana visitatio — melynek kötelessége ezen tárgy iránt különösen értekeződni — a tanításokat elmulasztókra minden kedvezés nélkül a canon és rendelkezések szeréinti büntetést alkalmazza.***)

Ezután is megújul időről-időre a rendelet a nyári tanítások fenntartására nézve. 1805-ben a kolozsvári főtanács; 1813-ban a Repr. const. intézkedik. 1815-ben pedig a kolozsvári főtanács az udvarhelyi kör azon felterjesztésére, hogy a nyári vasárnapi tanítás helyett célszerűbb lenne az adventi négy és a böjti hét heteken két-két órán, munkás napokon a papi háznál gyakorolni a tanítást, újból kimondja az eddigi gyakorlat fenntartását.

Csakugyan 1815-ben a toroczkószentgyörgyi zsinat határozza, hogy a nyári tanításra nézve a megpróbáltatás vitessék véghez a karácson előtt tartatni szokott vizitációval. A Representativum Consistorium újból 1816-ban 190. sz. alatt ezt határozza: minthogy a szülők gyermekeiknek a nyári tanításra való küldésében restek: tétessék kötelességökké minden Esperes afiainak, hogy a gyermekeik nevelésében resteskedő szülőket az 1808-ban 5298. sz. alatt költ kir. rendelés és több consistorialis határozások tartása szerént a külső tisztségnek átírják; azonban az Inspectoratus közbejövételivel is eszközölkéz, hogy a restesek keményebb eszközökkel is serkentessenek szülői kötelességök teljesítésére.

*) Désf. zs. 1661. ápr. 7. II. delib.

**) Szt.-lászlói zs. 1665. jun. 21. Várf. zs. 1788. jun. 21, 208.

***) Szt.-mártoni zs. 1803. jun. 25. 4. sz.

A bölöni zsinat pd. 1840-ben a nyári tanítás jobb móddali sikerithetésére nézve határozza: hogy a nyári vasárnapi órákon a mesterek is maradjanak benn a templomban énektanítás végett.*)

A mint ezekből látszik, rendelet és határozat eleitől fogva nem hiányzott; de hogy ezek a rendeletek és határozatok mennyiben lettek végrehajtva? eredménye lett-e az eljárásoknak s ha igen mennyi? arról semmit feljegyezve nem találtam. Hogy megbüntettek volna a nyári iskolaköteles ifjak közül valakit, akár a papok közül bár egyet mert a nyári tanítást elhanyagolták, én legalább három ekklézsia jegyzőkönyveit végig olvasgatva sem találtam semmi nyomát, sem mástól nem hallottam, holott az 1661-ben ápr. 7-én Désfalván tartott zsinat VI. deliberatumában kimondja: hogyha a seniorok, ministerek és scholamesterek az ő tisztek szerént nem praestálnák, comperiáltván az seniorok 6 fr. poenán legyenek az ministerek 3 fr.-on az mesterek fél annyin.

Ma is az egyházköri vizsgálószékek által feltenni szokott egyházi kérdések között ott van: az elmúlt évben volt-e gyakorolva a nyári tanítás? de az arra adandó felelet akár igen, akár nem, annyira megszokottá vált, ezt utóbbi esetben is természetesen venni, hogy senki meg nem ütközik rajta s ha van eredmény, ha nincs, napirendre térni a kérdés felett. Kimondhatjuk tehát bátran, hogy a nyári tanításnál mutatkozó eredménytelenség egyik oka az, mert az ide vonatkozó rendeletek és határozatok nem voltak s ma sincsenek szigoruan végrehajtva,

E mellett azonban az eredménytelenség okául tehetjük azt is, hogy a tanításokban nincs egyöntetűség. Kezdet óta ugyanis a papok voltak kötelesek a nyári tanítást végezni s 1840-ben is a bölöni zsinat csak segédekül adta a mestereket, rendelvén, hogy maradjanak benn az énektanításra. Ujabb időben pedig szokásba jött némely helyeken, hogy a felnőtt ifjak templombeli vallástanítása helyett a mesterek tanítsák a gyermekeket az iskolában vasárnap reggeli templomozás előtt, a mi pedig az eredeti czéllal merőben ellenkező eljárás, mondhatnám visszaélés, miután a nyári tanítás tulajdonképpen az iskolában nyert vallástanításnak kell, hogy ismétlő iskolája legyen a felnőttekre nézve, nem pedig a kezdő gyermekek tanítására rendelt intézmény. Hogy ez az eljárás van-e az egyházi felsőségnek hírével s annak legalább hallgatólagos jóvá-

*) Bölöni zs. 1840. aug. 25. 13. sz.

hagyása mellett történik-e? nem tudom; de zsinati- vagy egyházi-főtanácsi végzés róla nincs s mindaddig, míg ezek valamelyike nem határoz e tárgyban, fenntartandó lenne az eredeti intézkedése az egyházi főhatóságnak.

Az eredménytelenség fontos okának tartom azt is — és ez a legfontosabb — hogy a nyári tanítás vezetéséhez, illetve annak gyakorolhatásához megkívántató tan- és segédkönyvek, megfelelő utasítások, tájékoztató füzetek eleitől fogva hiányoztak s ma is hiányoznak s hiányzott ennél fogva a rendszer is. Egy helyen a Szent-történetek, másutt a Nagykáté vagy Konfesszió, ismét másutt a Ker. vallás elemei vagy Konfirmációi Káté, vagy biblia olvasás és Kis Biblia, szóval a mi vallástanítási könyv volt mind előszedetett és járta s járja felváltva módszer nélkül, találmorra a szerént, ki a hogy legjobbnak képzelte eljárását, mert másképpen nem is tehetett, mint a hogy tudta. És én ebben látom a sikertelenség fő okát, hogy mindenki töretlen úton haladott s az ide-oda való kapkodással, tájékoztatatlansággal, ha jóakarát volt is valakiben, eltelt az idő, elhültek az odakötelezettek lassanként, mert nem találtak maguknak való lelki-táplálékot, csak beszédet hallottak, mely altatónak jó lehetett, de nem elégséges arra, hogy feledtesse a templomon kívüli szórakozás kellemességeit s mely nem hatott a velők és csontok megoszlásáig. Mindezek folytán oda jutott a szép remények között megindított, de a mint az időről-időre való sürgető rendeletekből kitünik, soha kellően nem gyakorolt nyári tanítás, hogy ma már irott malasztnál, vagy mondjuk festett képnél nem igen több, holott kellene, hogy legyen hús és vér, csont és velő, de élő alakban.

Megpróbálom már most t. gy. lehetőleg lerajzolni, miként vélem én szervezendőnek a nyári vasárnapi tanítást, hogy az a czélnak megfelelő s a mellett betartható is legyen. Mert a mellé teljességgel nem állok, hogy mert a mai iskoláztatási rendszer tökéletesebb s a növendékek a vallástanításra is több idővel és alkalommal bírnak az ismétlő iskolák felállítására óta, tehát a vasárnapi iskolákat illetve a nyári tanítást szüntessük meg. Ellenkezőleg, inkább mint valaha, kell egyengetnünk az urnak utát s minden alkalmat felhasználunk népünk vallásossá tételére s erkölcsének megóvására a mikor az üres templomok és telt korcsmák elleni panaszok oly sürűek, hogy nehéz tőlük a levegő s a mikor a nép felfogását az erkölcsiségről s

mi ennek szülötte, a becsületről annyira megingatták a két évtizen keresztül mind fokozottabb hajszával folytatott és a magánérdeken kívül semmi egyébbel a legtöbb esetben nem törődő lélekvásárok, hogy bizony-bizony — és ez veszedelmes kór a társadalom testén — ma a nagy sokaság zászlójára ezt a nyomorult elvet tüzte: barátság, tudomány, jóság, hűség elveletek, elveled gyönyörű erény, te legnagyobb csaló a földteréns valóban híven követ másokat, tekintvén mindenben, hogy haszná mi?

A ki ezekkel az állapotokkal ki tud békülni s jó lélekkel mondhatja, ám legyen, minden úgy jó, a hogy van, az lemondhat sok mindenről, le a nyári vallástanításról is; de a kinek szívéen fekszik egyházunk jövő nagysága és felvirágzása, a ki az ősök nyomdokain következetes buzgósággal haladni s a meglevő alapon tovább építeni elég elszántsággal és odaadással bír: az bizonyára szívesen használ fel minden eszközt s ragad meg minden kínálkozó alkalmat a végre, hogy neveljen magának népet, jó cselekedetekre igyekezőt.

Kétséget nem szenvedő levén tehát az, hogy a nyári tanítás fentartása szükséges nemcsak azért, hogy az ifjakat, mindkét nemen levőket folyton erősítsük szent vallásunk hitelveiben s az együvé-tartozás eszméjét élénkítsük bennük, mint olyat, mely eleitől fogva ismerve és hatalmas támasza volt egyházunknak; de szükséges fentartanunk azért is, mert ott szoktak maradni a tanításra legtöbbször maguk a szülők és más oda nem kötelezettek is, előbb meglehet csak kíváncsiságból, de belátva, hogy ott bizony sok olyat hallanak, mik előttük ismeretlen, új dolgok, fokozatosan veszszük észre a hallgatók szaporodását, mignem kiderül, hogy bizony többen vannak a nemhivatalosok, a kik önnön jószántukból maradván ott, bizonyára több hasznot meritnek az ott hallottakból, mi által mindig legalább is egy porszemnyi akadály elhárul az Isten országához vezető utból, a mi már magában véve is nyereség s kárpótolja a fáradságot.

Feleljünk meg már most egy más kérdésre, t. i. kik legyenek a nyári tanításra kötelezettek? a régi rendeletekben, miket fennebb felsoroltam, csak általánosságban gyermekekről és ifjakról van szó, miből az életkorra következtetnünk, hogy melyik évtől meddig lehet és kell az illetőket kötelezni, alig lehetséges: miért is a hány ekk-lézsia, csaknem annyi szokás fejlődött ki s áll fenn ma is. Néhol a fiu mig meg nem házasodik s a leány férjhez nem megy, folyvást kötelezettnek tekintetik; másutt a 20 év képezi a kötelezési határidőt; másutt ismét az ismétlőiskolakötelesek vannak odatartozóknak tekintve; hanem abban tán mindenütt egyezők a szokások, hogy a kötelezettség a konfirmálásnál kezdődik.

Arra a kérdésre tehát, jövőre kik legyenek nyári tanításra kötelezettek, hogy azokat szükség esetén törvény erejével is rászorit-suk ép úgy, mint a rendes iskolagyakorlásra, feleletem ez: bár részemről óhajtanám, hogy a kötelezettség ideje minél inkább kibővítettessék, hogy így annál több alkalmunk legyen ifjaink vallásos képzésére; de mégis szükségesnek látom az eddig tapasztaltak után az adott viszonyok szerint járni el és nem nyújtani sok időre a kötelezettséget, hogy könnyebben megvalósíthassuk szándékunkat, mely az ifjuság megnyerése. Minthogy pedig az országos törvény is a tanulási időt a 15 év betöltéséig hosszabbította meg s addig szigorral kötelezi is, elégedjünk meg a nyári tanításnál is az ismétlő iskolába tartozó ifjakkal; annyival inkább, mert már valószínűleg a konfirmálás is az eddigi gyakorlattól eltérőleg faluhelyeken is a tizenöt évet betöltöttökkel fog végeztetni az eddigi 12 évesek helyett s így a három tanulási idő elég alkalmat nyújt az év különböző részeiben megfelelő vallásos oktatást nyerni az ifjaknak, mi által kétségkívül abba a helyzetbe jutnak, ha t. i. mindenik tanfolyamot hivatással gyakorolták, hogy szent vallásunk elveit és főbb igazságait is megismerik azon kívül, hogy a vallásos érzelem kellő ápolásban és fejlesztésben részesült náluk.

Jó volna igaz s részemről minden tőlem telhetőt megtennék, hogy a 15 éven túl is, bár a 20 éves korig megnyerhessük ifjainkat a nyári iskolára; de itt más kényszer nem képelek, mivel rábírní lehetne őket, mintha kimondatnék, hogy azon ifjak, kik a nyári tanításra nem jártak, nem fognak megeskettetni addig, míg a vallásos hitelvekben való jártasságukat igazolni nem tudják s legalább az elemibb dolgokat nem ismerik. Vagy nyitnánk egy önkéntes tanfolyamot az ilyenek számára, vagy találjon ki akárki bármi üdvöst e végre, most bizony szomorú tapasztalat, mikor olyan szülőket lát az ember, kik még az egyetlen miatyánkot sem tudják! Vajh, miként olt az ilyen anya vallásos érzést gyermekeibe, avagy az olyan apa miként tanítja meg Isten szent nevére gyermekét, ki maga is csak káromlásképen veszi ajkaira azt?!

További kérdés ez: mit vagy miket tanítsunk a nyári iskolában, hogy már a tanítás által azt oly vonzóvá tegyük ifjainkra nézve, hogy azok önként, a lélek indításából, tehát minden külső kényszer nélkül mennének oda? Ezt, nézetem szerint csak azzal érjük el, ha a tanításba rendszer hozatik be; ha a theologus ifjakat a theologiai tanfolyamon a nyári tanításra is kellőleg kiképzik; ha megfelelő tan- és segédkönyvek szerkesztetnek és bocsáttatnak a vallástanító

rendelkezésére, melyek ugyszólva e tanítókat is kézenfogva vezetnék; szükségesnek tartom, hogy az eddigi kátékizáló módszertől eltérőleg könnyed nyelvezettel felolvasásszerű előadások tartassanak a föld gyermekkoráról, alakulási viszonyairól, kapcsolatosan a teremtés műzesi előadásával, stb., stb.

Ide tartozandónak vélném a népszerű természettan felvételét, valamint a materialismus ismertetését is; ez utóbbit azért, hogy tőlünk s ne a vallás ellenségeitől halljanak korunk tudományosságának e ferde kinövéséről, modern betegségről, mely helytelen módon ismerteti a természeti fejlődéseket és alakulásokat s az eszménység utáni törekvés megölője kíván lenni, elfojtván az emberben, a mi valóban emberi. Nem félek ugyan tőle, s nem féltém a vallást sem, mert ha emberek től van e dolog, őnmagában semmi véleszen, de mint betegségtől mégis óvakodni szükség, míg ragálylyá nem leszen, s minthogy a nép fiai közé is egyes szájhösködő nyeglék által beférkezik, szükség tájékoztatnunk őket fölöle s mint a mely a bibliai teremtéstanall ellentétben, fejlődésszerűen fogja fel a világ előállását, tájékozunk kell a nyári iskola közönségét a darwinismus felől is, hogy lássák és győződjenek meg, hogy az emberi lélek mindeneket vizsgál, még az Isten mélységeit is. E tárgyak a vallásos eszméket, a hit tárgyait legközelebről érintik s ezek, mint ellenkező szempontok, annál nagyobb világításba helyezik hitünk és vallásos érzésünk szent eszményeit.

Ide tartozó pedig mindenek felett a hit forrása a biblia, annak kiválóbb darabjai olvasatása, továbbá népies erkölcsi rajzok, elbeszélések, melyek az iszákosság, káromkodás, túlköltekezés, könnyelmű életmód és a vasárnap megrontása ellen hatnának minden erővel, hogy térne vissza fokozatosan az ősök egyszerűsége a háztartásba, erkölcsössége a mindennapi életbe s hitbuzgósága a szivekbe!!

Még csak egy kérdésre látom szükségesnek felelni, hogy t. i. mikor kelljen ezt a tanítást jövőben gyakorolni? az eredeti ideje, mint látjuk, nyárban volt, innen neve is „Nyári tanítás“ ellentétben a téli időbeli iskolázatással. A fennebb elősorolt rendelések általában Szentgyörgy-naptól Szentmihály-napig terjedő időről szólnak. Az udvarhelyi kör azon ismeretes felszólalása után is, hogy helyesebb volna az adventi és bőjti időszakban mives napokban tartani meg a papi háznál a váltástanítási órákat: a határozat ismét csak az lett: maradjunk az eddigi gyakorlat mellett¹⁾ Ennek megtartása mellett sok helyen délelőtt a fiuk,

¹⁾ Kol. Főt. 1818. sz. 138. és 1815. sz. 13.

délután a leányok részesültek tanításban, mely kétfelé való osztása nemi tekintet miatt, előttem legalább teljesen indokolatlan eljárás; mert hiszen ez elv szerint külön isteni tiszteletet is kellene tartanunk a férfiak s külön a női közönség részére s vajjon hol teszük ezt a keresztény világban?

A főkérdésre nézve azonban más feleletet, jobb megoldást ma sem látok, mint azt, hogy jövőre is maradjon a tanítás idejéül a nyár, helyéül a templom, s a mint a körülmények mutatják, akár délelőtt, akár délután legyen, csak közösen a két nembeliekkel. Azt, hogy a pap tanítsa a nyári iskola köteleseket s a mester csak az énektanításnál segédkezzék, indokolni szükségtelennek tartom.

Összegezzük már a fennebbieket a következőkben:

1. A nyári tanítás fentartandó czélszerű reformok mellett; igényli annak fentartását szent vallásunk érdeke.

2. A czélszerű reformok elseje legyen a tanítás sikeresebbé tételése céljából megfelelő könyvekről a fennebb jeleztem irányban gondoskodni, akár megbizás, akár pályázat útján, mert ezen fordul meg a legtöbb, minden; tehát minél előbb.

3. Hason oda a közgyűlés, hogy egyháztörvényhozási uton mondassék ki, miszerint a nyári tanítást végezzék mindenütt a papok; a mesterek, mint énektanítók szerepelvén.

4. Mondassék ki az is, hogy a növendékek kötelezettsége hány éves korukban kezdődik s meddig tart?

5. Mondassék ki, hogy a malasztók miként kényszeritessenek a megjelenésre s minő büntetés alá essenek?

6. S végül mondassék ki, hogy a tanítás bevégezése legyen ünneppélyessé téve s a hivek és kitaratók részesitessenek jutalomban.

ÜRMÖSI KÁLMÁN,
szentgericzei pap.

AZ UNITÁRIUS VALLÁSKÖZÖNSÉG ZSINATI FŐTANÁCSÁNAK
SEPT. 4., 5., 6. NAPJAIN DICSÓ-SZENT-MÁRTONBAN TARTOTT
GYÜLÉSE.

MLGS. DÁNIEL GÁBOR FŐGONDNOK UR MEGNYITÓ-BESZÉDE.

Méltóságos és föltisztelendő Zsinati közgyűlés!

Ujból összegyűltünk szent vallásunk érdekében zsinati gyűlésünk megtartására.

Zsinati gyűléseink létezésünknek bizonyos jelül szolgálnak, mert színről-szinre láthatjuk azon egyéneket, kik hitelveinket hirdetik, kik felekezetünk ügyeit intézik, ugy azokat, kik vallásunk iránt buzgólkodnak, avagy érdeklődnek, de ezenkívül van egy megbecsülhetetlen sajtásága, mert alkalmat nyújt más felekezetbeliekkel való érintkezésre.

Nagy súlyt fektetek én erre, mert, valamint magam cselekedeteit szeretem nyilvánosan eszközölni, annál nagyobb súlyt fektetek arra, hogy hitelveink nyilvánosan és más felekezetbeliek előtt is hirdettessenek, valamint arra, hogy más felekezetbeliek iránt viseltető felebaráti szeretetünknek jelét adhassuk.

Mi mindig tiszteletben tartottuk más felekezetek hitelveit, bárminő alakiségokban nyilvánult azoknak hirdetése, ép ugy megvárhatjuk a viszonzosságot azoktól, kiknek hitelveik a formában különböznek, mert a lényegben ugyis egyek vagyunk, a keresztény felebaráti szeretet felöleli az egész emberiséget és minden felekezet sarkalatos alapja az erkölcs levén, ennek közvetítésére kell törekednünk és mennél erkölcsösebbek leszünk, annál vallásosabbak fogunk lenni.

Szép azon virányos mező, melyen különböző virágok alaki és színvegyülete kellemes összhangzása által gyönyörrel tölti el a szemlélőt, ily kellemes benyomást teszen reám nézve, midőn különböző felekezetbeliek testvéri egyetértésben élnek és vállvetve törekednek egyes vidékek jólétének előmozdítására.

Valamint az emberiség különböző nemzetiségekre oszlik, ugy felekezeti tekintetben is megvannak az osztályok.

Ilyen a mi felekezetünk, melynek tagjai a vallásos buzgóságnak hitelveink szerinti hirdetése és követésén kívül hivatva vannak annak szellemi és anyagi ügyeit intézni, gondoskodni az erkölcsben való nevelésén kívül a fiatalság oktatására és azon hajlékokról, melyekben ez eszközöltetik, ugy lelki pásztoraink kiképzéséről.

Nem kis feladat ez főkép reánk nézve, kiknek száma oly cse-